

SOLUTIONS FOR RURAL TOURISM DEVELOPMENT TOWARD SUSTAINABILITY IN HANOI CITY

Vu Dinh Hoa

Faculty of Tourism Studies, PHENIKAA University, Hanoi city, Vietnam

Corresponding author Vu Dinh Hoa,

e-mail: hoa.vudinh@phenikaa-uni.edu.vn

Received December 12, 2023.

Revised January 11, 2024.

Accepted February 3, 2024.

GIẢI PHÁP PHÁT TRIỂN DU LỊCH NÔNG THÔN THEO HƯỚNG BỀN VỮNG TRÊN ĐỊA BÀN THÀNH PHỐ HÀ NỘI

Vũ Đình Hòa

Khoa Du lịch, Trường Đại học PHENIKAA, Hà Nội, Việt Nam

Tác giả liên hệ: Vũ Đình Hòa,

e-mail: hoa.vudinh@phenikaa-uni.edu.vn

Ngày nhận bài: 12/12/2023.

Ngày sửa bài: 11/1/2024.

Ngày nhận đăng: 3/2/2024.

Abstract. Rural tourism is a significant driver for the development of both urban and rural areas, yet often faces numerous challenges related to economics, society, and the environment. The purpose of this study is to propose sustainable rural tourism development solutions based on the analysis of advantages and current situations in rural tourism development in Hanoi. The research findings indicate that Hanoi has considerable potential for rural tourism development, and this sector has shown promising growth. However, rural tourism development still encounters various constraints, revealing unsustainable aspects regarding tourism products, human resources, development linkages, promotional activities, and support policy mechanisms. Thus, effective development measures are necessary for the future. The research results serve as a valuable reference for tourism management authorities seeking new solutions to enhance sustainable rural tourism development in Hanoi.

Keywords: Hanoi, rural tourism, sustainable development.

Tóm tắt. Du lịch nông thôn là động lực quan trọng cho sự phát triển các đô thị và vùng nông thôn thường phải đối mặt với nhiều thách thức về kinh tế, xã hội và môi trường. Mục đích của nghiên cứu này là đề xuất các giải pháp phát triển du lịch nông thôn theo hướng bền vững trên cơ sở phân tích lợi thế và thực trạng trong phát triển du lịch nông thôn trên địa bàn thành phố Hà Nội. Kết quả nghiên cứu chỉ ra rằng Hà Nội là địa phương có nhiều tiềm năng cho phát triển du lịch nông thôn và bước đầu loại hình này có sự phát triển khá khả quan. Tuy nhiên, việc phát triển hoạt động này cũng còn gặp nhiều hạn chế bộc lộ tính thiếu bền vững về sản phẩm du lịch, nguồn nhân lực, liên kết phát triển, hoạt động xúc tiến, quảng bá cũng như cơ chế chính sách hỗ trợ... cần phải có các biện pháp phát triển hữu hiệu trong tương lai. Kết quả nghiên cứu được xem là một tài liệu tham khảo hữu ích cho các cơ quan quản lý du lịch trong việc tìm kiếm các giải pháp mới để tăng cường phát triển du lịch nông thôn theo hướng bền vững ở Hà Nội trong tương lai.

Từ khóa: du lịch nông thôn, Hà Nội, phát triển bền vững.

1. Mở đầu

Nông thôn là nơi có tiềm năng phát triển du lịch vô hạn. Do đó, trong một số thập kỉ gần đây, các hoạt động giải trí, du lịch gắn với vùng nông thôn ngày càng được chú trọng phát triển [1]. Phát triển du lịch nông thôn không chỉ giúp khu vực nông thôn tạo ra nhiều sản phẩm du lịch độc đáo, mà còn giúp tạo việc làm cho người dân bản địa, phát triển kinh tế và an sinh xã hội, bảo vệ cảnh quan và môi trường. Du lịch nông thôn được xem là hoạt động kinh tế có vai trò quan trọng bậc nhất đối với phát triển bền vững ở vùng nông thôn [2].

Hà Nội là thủ đô của Việt Nam, có diện tích 3328,9 km², 30 đơn vị hành chính cấp quận huyện, dân số năm 2022 là 8,4 triệu người, trong đó 50,9% dân số hiện đang sống ở khu vực nông thôn [3]. Đây là nơi có bề dày lịch sử hơn một nghìn năm, sở hữu nhiều cảnh quan tự nhiên, di sản văn hóa vật thể và phi vật thể có giá trị, giàu tiềm năng để hình thành và phát triển du lịch nông thôn. Thời gian qua, các hoạt động du lịch nông thôn tại Hà Nội diễn ra khá đa dạng với nhiều sản phẩm như du lịch cộng đồng; du lịch nông nghiệp kết hợp với tham quan văn hóa di sản, làng nghề thủ công truyền thống; du lịch trang trại đồng quê. Tuy nhiên, nhận thức và sự phối hợp của các bên liên quan về phát triển du lịch nông thôn còn hạn chế, các sản phẩm du lịch còn đơn điệu, sức cạnh tranh chưa cao, nguồn nhân lực của du lịch nông thôn còn thiếu, chưa chuyên nghiệp dẫn đến hiệu quả kinh tế còn thấp, tính bền vững của các hoạt động du lịch nông thôn kém.

Vì vậy, để phát triển du lịch nông thôn tại thành phố Hà Nội theo hướng bền vững cần phải giảm thiểu các đe dọa về môi trường, kinh tế - xã hội của địa phương [4], trong đó nhấn mạnh đến các nội dung phát triển hạ tầng theo quy hoạch, kiểm soát chất thải, giảm sự tác động đến các hệ sinh thái tự nhiên, các giá trị văn hóa, lịch sử của địa phương, giảm các tệ nạn xã hội gắn với du lịch, tăng lòng tin của cộng đồng địa phương đối với khách du lịch [5],[6],[7]. Nghiên cứu này được thực hiện nhằm đánh giá lợi thế và thực trạng phát triển du lịch nông thôn trên địa bàn thành phố Hà Nội. Từ đó tìm kiếm các giải pháp thúc đẩy phát triển du lịch nông thôn Hà Nội theo hướng bền vững.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Cơ sở lí thuyết và phương pháp nghiên cứu

2.1.1. Quan niệm, loại hình và vai trò của du lịch nông thôn

Du lịch nông thôn xuất hiện đầu tiên ở châu Âu, bắt đầu tăng nhanh vào thế kỉ XIX do nhu cầu của những người dân thành phố muốn lấy lại cân bằng trong cuộc sống vì phải chịu nhiều sức ép căng thẳng từ quá trình đô thị hóa và công nghiệp hóa và bước vào thời kì phát triển toàn diện vào thế kỉ XXI [7], [8]. Sự phổ biến của nó như một hình thức du lịch với những đặc điểm độc đáo vẫn đang gia tăng [9]. Các học giả trên khắp thế giới đã thực hiện hàng loạt nghiên cứu về phát triển du lịch nông thôn. Tuy nhiên, quan niệm về du lịch nông thôn còn chưa có sự đồng nhất và có sự khác biệt từ vùng này tới vùng khác [10]. Định nghĩa đơn giản về du lịch nông thôn là tất cả các hoạt động du lịch diễn ra trong các vùng quê có mật độ dân số thấp [11], [12], [13]. Khái niệm về du lịch nông thôn ngày càng được mở rộng. Lane (1994) cho rằng du lịch nông thôn vừa nằm trong các khu vực nông thôn vừa có tính chất nông thôn về mặt chức năng. Du lịch nông thôn thường được mô tả như một hình thức du lịch đáp ứng nhu cầu của du khách về sự chân thật và cá nhân hóa, cũng như mong muốn ngày càng tăng về trải nghiệm di sản địa phương và tiếp xúc gần gũi với cộng đồng [14]. Du khách được truyền cảm hứng để thăm các vùng nông thôn nhằm thỏa mãn các mong muốn và nhu cầu du lịch. Cụ thể, việc du lịch đến một vùng nông thôn mang lại trải nghiệm tổng thể: trải nghiệm về thiên nhiên, môi trường, cư dân địa phương, ẩm thực truyền thống, đặc sản địa phương, phong tục truyền thống, sự gần gũi, tĩnh lặng và khả năng tái kết nối với bản thân [15]. Trong khi đó, Bernard Lane (2018) [16] cho rằng du lịch nông thôn là hoạt động: (i) Được diễn ra ở khu vực nông thôn; (ii) Thiết thực cho nông thôn - hoạt động dựa trên những đặc điểm tiêu biểu của những khu vực nông thôn với quy mô kinh doanh nhỏ, không gian mở, được tiếp xúc trực tiếp và hòa mình vào thế giới thiên nhiên, những di sản văn hóa, xã hội và văn hóa truyền thống ở làng xã; (iii) Có quy mô nông thôn - bao gồm các công trình xây dựng cũng như quy mô khu định cư thường có quy mô nhỏ (thôn, bản); (iv) Dựa trên đặc điểm, yếu tố truyền thống, phát triển chậm và được tổ chức chặt chẽ, gắn kết với các hộ dân địa phương; được phát triển và quản lí chủ yếu bởi địa phương phục vụ lợi ích lâu dài của dân cư trong làng xã; (v) Với các loại hình, thể hiện đặc tính đa dạng về môi trường, kinh tế, lịch sử, địa điểm của mỗi nông thôn. Tại Việt Nam, theo Viện Nghiên cứu Phát triển Du lịch [17], “Du lịch nông thôn

là loại hình khai thác các vùng nông thôn như một nguồn tài nguyên và đáp ứng nhu cầu của cư dân đô thị trong việc tìm kiếm không gian yên tĩnh và giải trí ngoài trời hơn là chỉ liên quan đến thiên nhiên”. Như vậy, có thể thấy quan niệm về du lịch nông thôn khá đa dạng, nhưng tựu chung đều thống nhất nội hàm cơ bản du lịch nông thôn là loại hình khai thác, sử dụng các tài nguyên (tự nhiên và văn hóa) ở khu vực nông thôn phục vụ mục đích du lịch.

Do du lịch nông thôn là một hình thức du lịch được thực hiện trong môi trường nông thôn sử dụng tất cả các nguồn lực của địa phương (văn hóa, tự nhiên và con người) nên các hình thức trong du lịch nông thôn rất đa dạng và phong phú. Humaira Ishad (2010) đã cho rằng du lịch nông thôn có ba loại hình cơ bản là du lịch di sản văn hóa, du lịch dựa vào thiên nhiên (du lịch sinh thái), du lịch nông nghiệp [18]. Theo Litheko và cộng sự (2019), các loại hình du lịch nông thôn gồm nhiều loại hình trong đó có du lịch trang trại, du lịch nông nghiệp, du lịch làng nghề, du lịch lễ hội, du lịch sinh thái... [19].

Du lịch nông thôn mang lại lợi ích to lớn cho nền kinh tế và xã hội, môi trường, cũng như người dân địa phương và du khách. Nó được coi là một cơ hội quan trọng để các quốc gia đang phát triển đổi mới nền kinh tế. Du lịch nông thôn không chỉ đóng góp vào giữ nguyên và phát triển nền kinh tế và xã hội nông thôn, mà còn tăng cường sự tham gia của cộng đồng trong hoạt động du lịch và phát triển các sản phẩm du lịch, duy trì và tạo ra cơ hội việc làm, phát triển các loại hình kinh doanh mới, mang lại cơ hội cho thanh niên, duy trì các dịch vụ cộng đồng, đa dạng hóa cộng đồng, tăng cường niềm tự hào cộng đồng, bảo tồn văn hóa và di sản nông thôn, thúc đẩy các hoạt động nghệ thuật và thủ công, bảo tồn cảnh quan và cải thiện môi trường; giảm thiểu tình trạng nghèo đói ở nông thôn [18], [19].

Wilson và cộng sự (2001) đã đề xuất 10 yếu tố quan trọng nhất để phát triển du lịch thành công ở các vùng nông thôn: (i) gói du lịch hoàn chỉnh, (ii) lãnh đạo cộng đồng tốt, (iii) hỗ trợ và tham gia của chính quyền địa phương, (iv) đủ vốn cho phát triển du lịch, (v) lập kế hoạch chiến lược, (vi) điều phối và hợp tác giữa các doanh nghiệp và lãnh đạo địa phương, (vii) điều phối và hợp tác giữa các doanh nhân du lịch nông thôn, (viii) thông tin và hỗ trợ kỹ thuật để phát triển và quảng bá du lịch, (ix) quy ước tốt và các văn phòng du khách, và (x) hỗ trợ cộng đồng rộng rãi cho du lịch [20].

2.1.2. Phương pháp nghiên cứu

Bài viết này chủ yếu sử dụng phương pháp nghiên cứu định tính dựa trên các số liệu thứ cấp và sơ cấp gắn với hoạt động du lịch nông thôn trên địa bàn thành phố Hà Nội.

(i) *Phương pháp thu thập và xử lý dữ liệu thứ cấp*: Dữ liệu về cơ sở lý luận du lịch nông thôn được thu thập từ các nghiên cứu cùng hướng công bố trong và ngoài nước. Các dữ liệu về tiềm năng, thực trạng phát triển du lịch nông thôn Hà Nội được thu thập từ các tài liệu, công trình nghiên cứu, từ các cơ quan ban ngành từ Trung ương đến địa phương. Các nghiên cứu, báo cáo về du lịch nông thôn được tác giả tập trung thu thập từ Sở Du lịch Hà Nội trong giai đoạn từ 2022 - nay.

(ii) *Phương pháp thu thập và xử lý dữ liệu sơ cấp*: Dữ liệu sơ cấp về du lịch nông thôn trên địa bàn Hà Nội được tác giả thu thập từ khảo sát thực tế trong các Hội nghị tập huấn kiến thức về du lịch nông nghiệp nông thôn tại các huyện thị của thành phố Hà Nội trong năm 2022 và 2023. Đồng thời các cuộc phỏng vấn sâu bán cấu trúc và phỏng vấn cá nhân đã được lựa chọn, phương pháp phỏng vấn này khá phù hợp với các nghiên cứu thuộc lĩnh vực khoa học xã hội [21]. Phương pháp này cho phép tiếp cận với những hiểu biết sâu sắc vào ý kiến, cảm xúc và kinh nghiệm của người trả lời [22]. Trong thời gian từ tháng 8 đến tháng 12 năm 2023 các cuộc phỏng vấn đối với lãnh đạo Sở Du lịch Hà Nội và một số lãnh đạo các Phòng Văn hóa, thông tin các huyện Thanh Trì, Sóc Sơn, Chương Mỹ, Ba Vì, Sơn Tây, Thường Tín, Mỹ Đức... cũng như một số hộ tổ chức hoạt động kinh doanh du lịch tại các địa phương trên địa bàn thành phố. Nội dung phỏng vấn tập trung vào các khía cạnh: Kết quả đạt được trong phát triển du lịch nông thôn, các hạn chế, khó

khẩn trong phát triển du lịch nông thôn và các gợi ý thúc đẩy du lịch nông thôn theo hướng bền vững. Các thông tin phỏng vấn được chọn lọc phân tích theo chủ đề nghiên cứu.

2.2. Tiềm năng và thực trạng phát triển du lịch nông nghiệp, nông thôn trên địa bàn thành phố Hà Nội

2.2.1. Tiềm năng

Hà Nội nằm ở phía bắc của Việt Nam, thuộc vùng châu thổ sông Hồng [23]. Về mặt hành chính, thành phố hiện có 12 quận, 1 thị xã và 17 huyện ngoại thành [3]. Hà Nội có vùng ngoại thành rộng lớn, cảnh quan đa dạng, hệ thống di sản văn hoá vật thể và phi vật thể phong phú. Bên cạnh đó, do sự phát triển của đô thị nên các hoạt động sản xuất nông nghiệp cũng trở nên “mới lạ”, là cơ sở để hình thành nên những hoạt động trải nghiệm hấp dẫn.

Thiên nhiên ưu đãi cho Hà Nội hệ thống tài nguyên du lịch tự nhiên phong phú. Từ khí hậu bốn mùa rõ rệt; nguồn nước mặt và nước ngầm dồi dào quanh năm, cho đến nhiều loại địa hình đa dạng bao gồm các đồng bằng trù phú ở nội đô Hà Nội, các cánh đồng lúa ở ngoại thành thuộc các huyện Thường Tín, Phú Xuyên, Ứng Hòa... hay những dãy núi đồi uốn lượn ở khu vực Sóc Sơn, Ba Vì [23]. Thêm vào đó là các hệ thống cảnh quan sinh thái với vườn quốc gia Ba Vì, khu thắng cảnh Hương Sơn, cảnh quan vùng núi Viên Nam,... cùng một số không gian nông nghiệp như vành đai cây chuyên canh ở các huyện Thanh Trì, Gia Lâm, Đông Anh, Hoài Đức,...; vành đai trồng hoa cây cảnh tại Bắc Từ Liêm, Đông Anh, Mê Linh... có truyền thống lâu đời, vừa sản xuất các loại sản phẩm nông nghiệp phục vụ đô thị, vừa là cảnh quan tự nhiên và nhân văn phục vụ phát triển du lịch đặc biệt du lịch nông thôn, du lịch trang trại.

Song song với hệ thống tài nguyên du lịch tự nhiên, Hà Nội còn sở hữu hệ thống tài nguyên du lịch văn hóa đặc sắc. Hà Nội hiện có 5.922 di tích lịch sử, văn hóa. Bên cạnh đó, hệ thống nghề và làng nghề của Hà Nội cũng rất phong phú và đa dạng tạo cơ sở cho việc hình thành các điểm đến du lịch nông thôn hấp dẫn. Mỗi điểm đến làng nghề ở đây hàm chứa trong mình những nét văn hóa độc đáo, cùng nhiều sản phẩm đặc trưng. Theo Sở Văn hóa và Thể thao, Hà Nội hiện có 47 nghề/52 nghề truyền thống của cả nước; 1.350 làng nghề và làng có nghề, trong đó có 305 làng nghề và làng nghề truyền thống thuộc 23 quận, huyện và thị xã... đã được công nhận. Ngoài ra Hà Nội cũng có nhiều món ẩm thực đặc sắc và khó quên như bánh cuốn Thanh Trì, phở, chả cá Lã Vọng, bánh tôm Hồ Tây, cốm Vòng,... có sức hấp dẫn cao với du khách.

2.2.2. Thực trạng phát triển

Theo thống kê của Sở Du lịch thành phố, năm 2023 tổng số lượng khách du lịch đến Hà Nội đạt 24,72 triệu lượt khách, tăng 30,2% so với năm 2022. Trong đó gồm: 4,72 triệu lượt khách quốc tế (có 3,33 triệu khách quốc tế có lưu trú), tăng 2,8 lần so với năm 2022 và 20 triệu lượt khách nội địa, tăng 16,3% so với năm 2022. Tổng thu từ khách du lịch đạt 93,41 nghìn tỉ đồng, tăng 142,5% so với năm 2022 [24]. Sự phục hồi và tăng trưởng lượng khách du và tổng thu du lịch của Hà Nội có một phần đóng góp không nhỏ từ các vùng nông thôn của thành phố.

Sau đại dịch COVID 19, nhìn chung nhu cầu của khách du lịch có sự thay đổi từ du lịch truyền thống trong không gian kín sang các loại du lịch mới, du lịch xanh ưu tiên hơn cho việc lựa chọn các điểm đến gần nhà, các chuyến trải nghiệm nội địa, an toàn gần gũi thiên nhiên với không gian rộng, thoáng mát [25]. Với các lợi thế của mình, vùng nông thôn của Hà Nội đã thu hút được ngày càng đông đảo du khách đến nghỉ dưỡng, tìm hiểu và khám phá. Lượng khách đến du lịch ở vùng nông thôn mặc dù chưa có thống kê đầy đủ nhưng nhìn chung có số lượng ngày càng tăng chiếm khoảng 15 - 20% tổng lượng khách du lịch của thành phố trong giai đoạn 2022 - 2023. “*Theo thống kê sơ bộ của các phòng chức năng tại các địa phương, số lượng khách du lịch chọn các điểm đến ở khu vực nông thôn ngày càng tăng, trong đó du khách chủ yếu là khách đi theo gia đình, nhóm bạn bè vào các kì nghỉ lễ, cuối tuần, kì nghỉ hè*” (Người phỏng vấn số 3). “*Hiện nay, lượng khách du lịch đến Đường Lâm khá đông và đa dạng. Bên cạnh các đoàn khách*

nghiên cứu khảo cổ học, lịch sử... số lượng khách tham quan chủ yếu theo gia đình và nhóm nhỏ với mục đích chủ yếu tìm hiểu văn hóa vùng miền, trải nghiệm các nghề thủ công truyền thống, trải nghiệm các hoạt động sản xuất nông nghiệp địa phương ngày càng tăng...” (Người phỏng vấn số 6). “Khách tham quan tại điểm du lịch khu du lịch Vạn An ngày càng tăng, trong đó chủ yếu là học sinh, hàng năm khu du lịch đón khoảng từ 40 - 45 nghìn lượt khách tham quan” (Người phỏng vấn số 8). Nguồn khách thực hiện các hoạt động du lịch nông thôn ở Hà Nội chủ yếu đến từ TP Hồ Chí Minh, các địa phương lân cận như Hải Phòng, Thái Bình, Nam Định, Hưng Yên, Hải Dương và người dân Hà Nội. Trong cơ cấu nguồn khách, khách du lịch nông thôn ở Hà Nội chủ yếu là khách nội địa, khách quốc tế chiếm một tỉ lệ nhỏ chưa đáng kể với các chương trình du lịch ngắn thực hiện trong ngày. “Lượng khách quốc tế đến Hà Nội chủ yếu tham quan các điểm du lịch trong nội thành, số lượng du khách lựa chọn tham quan khu vực nông thôn còn hạn chế, chủ yếu là khách đến từ các nước Châu Âu (chủ yếu là Pháp), Châu Mỹ, Đông Bắc Á (Nhật Bản, Hàn Quốc)” (Người phỏng vấn số 3). Tổng thu du lịch ở các khu vực nông thôn ở các quận, huyện trên địa bàn thành phố cũng có sự gia tăng tương ứng với số lượng khách, đóng góp ngày càng quan trọng vào sự chuyển dịch cơ cấu kinh tế theo ngành của nhiều địa phương.

Hiện nay, trên toàn Thành phố đã hình thành được nhiều điểm du lịch ở nông thôn tiêu biểu như: Khu thắng cảnh Hương Sơn (huyện Mỹ Đức); làng cổ Đường Lâm (thị xã Sơn Tây); các mô hình du lịch kết hợp với nông nghiệp như: Trang trại Dê Trắng, trang trại Đồng Quê Ba Vì (huyện Ba Vì); Khu du lịch sinh thái Bản Rõm, xã Quang Tiến (huyện Sóc Sơn)... Hà Nội còn có nhiều làng nghề nổi tiếng như làng nghề thêu ở xã Tuy Lai; nghề trồng dâu nuôi tằm ở xã Phùng Xá (Mỹ Đức); nghề mây, tre, giang đan ở Phú Nghĩa (Chương Mỹ)... có nhiều lợi thế để xây dựng những sản phẩm du lịch hấp dẫn, góp phần xây dựng nông thôn mới và phát triển kinh tế-xã hội địa phương. Ngoài ra theo thống kê của Sở Du lịch, trên địa bàn thành phố hiện có 11 trang trại có hoạt động kinh doanh theo hướng du lịch, trải nghiệm sinh thái nông nghiệp; 4 hợp tác xã nông nghiệp chuyên ngành kết hợp giáo dục, du lịch trải nghiệm gồm: Hợp tác xã rau hữu cơ Thanh Xuân (Sóc Sơn), Hợp tác xã rau Đường Lâm (Sơn Tây), Hợp tác xã trải nghiệm xã Đồng Tiến (Ứng Hòa), Hợp tác xã Hồng Vân (Thường Tín). Trong đó, các mô hình được coi là thành công nhất chính là các trang trại kết hợp nông nghiệp - du lịch - giáo dục học đường như: khu du lịch sinh thái Bản Rõm (huyện Sóc Sơn), trang trại đồng quê (huyện Ba Vì), du lịch sinh thái - làng nghề ở xã Hồng Vân (huyện Thường Tín); vườn sinh thái Phúc Thọ hoa bay (huyện Phúc Thọ)... Các hợp tác xã nông nghiệp phát triển này đã thu hút một số lượng lớn lao động trong vùng, góp phần tạo việc làm và tăng thêm thu nhập cho bà con địa phương. Số lao động trong các trang trại trung bình có 20 người/trang trại, chủ yếu là lao động thuê ngoài để phục vụ các hoạt động kinh doanh liên quan đến lĩnh vực du lịch. Còn lao động trong các hợp tác xã nông nghiệp chủ yếu là thành viên của hợp tác xã, trung bình mỗi hợp tác xã có 20 lao động đến 100 lao động thường xuyên phục vụ cho các hoạt động dịch vụ của hợp tác xã và các dịch vụ phục vụ khách du lịch như hướng dẫn thực hành hoạt động nông nghiệp: trồng, chăm sóc rau, cây bừa hay gặt lúa nước và các hoạt động liên quan đến sản xuất nông nghiệp truyền thống... Bình quân doanh thu trang trại du lịch năm 2020 đạt 2,5 tỉ đồng/trang trại [26].

Các sản phẩm du lịch nông thôn trên địa bàn thành phố Hà Nội chủ yếu dựa trên việc khai thác yếu tố văn hóa, văn minh lúa nước của vùng đồng bằng Bắc bộ và các hoạt động sản xuất của cộng đồng dân cư nông thôn. Hiện nay, Thành phố đã hình thành được một số chương trình du lịch điển hình như tham quan mùa lúa chín tại Đường Lâm; du lịch nông nghiệp kết hợp tham quan làng cổ Đường Lâm; du lịch trải nghiệm rau hữu cơ, làng chè, rau rừng tự nhiên và đa dạng sinh học; du lịch tìm hiểu thảo dược và văn hoá chữa bệnh của đồng bào dân tộc Dao, Mường vùng Ba Vì,...

Bên cạnh các kết quả đã đạt được trong phát triển du lịch nông thôn trên địa bàn thành phố. Hoạt động du lịch này cũng còn nhiều hạn chế. Nhìn chung, các mô hình du lịch nông thôn ở Hà Nội mới hình thành, quy mô nhỏ bé, thiếu sự gắn kết với các đơn vị lễ hành chuyên nghiệp hoặc

các đơn vị chức năng, chưa có bản đồ du lịch nông thôn để khách du lịch dễ dàng tham khảo các điểm, tuyến du lịch nông thôn do đó chưa đem lại hiệu quả cao. *“Du lịch nông nghiệp, nông thôn ở Hà Nội hiện chủ yếu vẫn mang tính tự phát, manh mún, nhỏ lẻ, chủ yếu là khai thác các sản phẩm sẵn có, chưa tạo ra sự độc đáo về văn hóa và giá trị gia tăng sản phẩm. Chất lượng dịch vụ hạn chế, thiếu tính chuyên nghiệp. Liên kết ngành giữa du lịch, nông nghiệp và khu vực nông thôn để tạo chuỗi giá trị sản phẩm chưa thực sự hiệu quả, chưa phát huy được lợi thế của một quốc gia nông nghiệp”* (Người phỏng vấn số 3 và số 5). Ngoài ra, du lịch nông thôn của Hà Nội còn một số hạn chế khác đó là chưa có cơ chế, chính sách đặc thù cho du lịch nông nghiệp, nông thôn. Hiện mới chỉ dừng ở việc lồng ghép, vận dụng vào những chính sách mang tính đặc thù của địa phương; liên kết ngành giữa du lịch, nông nghiệp và khu vực nông thôn để tạo chuỗi giá trị sản phẩm chưa thực sự hiệu quả, chưa phát huy được lợi thế của một quốc gia nông nghiệp. Chưa thực sự gắn kết giữa ba bên: nhà quản lý, người dân và doanh nghiệp lữ hành nên chưa thể tạo lực đẩy cho loại hình du lịch nông thôn phát triển; cơ sở hạ tầng, cơ sở vật chất kỹ thuật du lịch tại các điểm du lịch nông thôn chưa được đầu tư đảm bảo chất lượng, chưa đáp ứng tốt nhu cầu của khách tham quan, khiến du khách khó tiếp cận; nguồn nhân lực cho hoạt động du lịch nông thôn còn thiếu, chưa chuyên nghiệp; hoạt động truyền thông, quảng bá, xúc tiến của địa phương, chưa được chú trọng, thiếu nguồn kinh phí; Vấn đề bảo vệ cảnh quan môi trường đáp ứng yêu cầu của du khách... Nguyên nhân cơ bản gây ra những hạn chế trong việc phát triển du lịch nông thôn Hà Nội chủ yếu là do thiếu kinh phí, nhận thức của các bên liên quan chưa cao, cơ chế chính sách về đất đai còn nhiều bất cập, liên kết phát triển với các doanh nghiệp lữ hành chưa rõ... *“Nguyên nhân loại hình du lịch nông nghiệp, nông thôn trên địa bàn thành phố phát triển chưa tương xứng với tiềm năng là do quy hoạch, cơ chế, chính sách hỗ trợ phát triển lĩnh vực này còn thiếu và chưa cụ thể. Bên cạnh đó, kết cấu hạ tầng, cơ sở vật chất phụ trợ chưa được đầu tư hoàn chỉnh, chất lượng chưa cao. Nhiều điểm du lịch nông thôn gặp khó khăn trong việc kết nối với doanh nghiệp lữ hành để hoàn thiện, xây dựng sản phẩm cũng như thu hút khách du lịch”* (Người phỏng vấn số 3).

2.3. Giải pháp phát triển

Để đổi mới phát triển du lịch nông nghiệp, nông thôn ở Hà Nội theo hướng bền vững thời gian tới, theo nghiên cứu của chúng tôi, ngành du lịch thành phố Hà Nội cần tập trung thực hiện tổng thể các giải pháp hiệu quả, cụ thể như sau:

Thứ nhất, đổi mới, đa dạng hóa các sản phẩm, chú trọng phát triển sản phẩm mới, hiện đại, có tính cạnh tranh cao, phát triển mạnh các loại hình du lịch, dịch vụ tại các làng nghề trọng điểm gắn với du lịch. Nghiên cứu nét đặc trưng riêng của từng khu, điểm du lịch để xây dựng sản phẩm du lịch nông thôn đặc thù gắn với thương hiệu của khu, điểm du lịch đó. Trùng tu, tôn tạo di tích, danh lam thắng cảnh, hỗ trợ khôi phục, phát triển các làng nghề truyền thống gắn với văn hóa bản địa để phục vụ khách tham quan, trải nghiệm. Đồng thời, đa dạng, nâng chất lượng sản phẩm, dịch vụ du lịch nông thôn và hàng quà tặng, hàng đặc sản gắn với phát huy giá trị văn hóa truyền thống để khai thác sản phẩm du lịch nông thôn đặc thù của từng khu điểm du lịch.

Thứ hai, đẩy mạnh quá trình chuyển đổi số, xây dựng các điểm đến thông minh, hình thành các cụm liên kết phát triển du lịch nông thôn; Xây dựng các phần mềm phục vụ công tác quản lý và quảng bá các sản phẩm du lịch nông thôn; Chú trọng đầu tư quảng bá trên kênh truyền thông kỹ thuật số; lồng ghép quảng bá, giới thiệu về các sản phẩm du lịch nông thôn trong các chương trình quảng cáo về du lịch trên các kênh truyền thông quốc tế, tại các văn phòng lữ hành, đại lý du lịch trong và ngoài nước; Đẩy mạnh công tác truyền thông, xúc tiến du lịch, vận động đầu tư, hỗ trợ, tạo điều kiện thuận lợi cho các doanh nghiệp và nhà đầu tư triển khai thực hiện các dự án đầu tư phát triển du lịch nông thôn trên địa bàn Thành phố. Tổ chức các đoàn Famtrip doanh nghiệp du lịch, lữ hành, báo, đài trong cả nước để tăng cường việc liên kết, nối tour đưa khách về tham quan các điểm đến ở vùng nông thôn Hà Nội.

Thứ ba, xây dựng các mô hình chuỗi liên kết du lịch nông nghiệp, nông thôn đặc thù có sự tham gia của các chủ thể Nông dân - Hợp tác xã - Hộ kinh doanh - Doanh nghiệp hướng đến khai thác sự sáng tạo, khác biệt về văn hóa, cảnh quan sinh thái để tạo ra những sản phẩm mới phù hợp với thị trường nhằm cung cấp đa dạng các trải nghiệm, thu hút, tăng chi tiêu và kéo dài thời gian lưu trú của du khách trong và ngoài nước tại các vùng nông thôn.

Thứ tư, nâng cao chất lượng nguồn nhân lực du lịch (bao gồm đội ngũ cán bộ quản lý; lao động doanh nghiệp kinh doanh dịch vụ du lịch và cộng đồng địa phương) tại các điểm du lịch cộng đồng gắn với làng nghề truyền thống, ngành nghề nông nghiệp, nông thôn. Trong đó, cần đặc biệt chú ý đào tạo để cộng đồng dân cư nông thôn biết thiết kế sản phẩm, quy trình trải nghiệm đảm bảo sự hài lòng và lòng tin về tính tiện ích, an toàn của sản phẩm, đáp ứng được sự mong đợi của du khách.

Thứ năm, đề xuất hoàn thiện, bổ sung và ban hành cơ chế, chính sách, quy định trong quản lý phát triển du lịch nông thôn như hỗ trợ đầu tư hạ tầng, chuyển đổi mục đích sử dụng đất, tiếp cận các nguồn vốn vay ưu đãi, xúc tiến quảng bá, bảo tồn giá trị văn hóa; hỗ trợ đào tạo cho người dân nông thôn làm du lịch.

Thứ sáu, tăng cường công tác tuyên truyền nâng cao nhận thức về đổi mới du lịch gắn với du lịch nông nghiệp, nông thôn gắn với xây dựng nông thôn mới. Đẩy mạnh việc tuyên truyền, phổ biến và nâng cao nhận thức cho toàn thể nhân dân nói chung, cán bộ và cư dân nông thôn về vai trò, sự cần thiết và giải pháp phát triển du lịch nông thôn ở Hà Nội. Tuyên truyền, giáo dục, phổ biến chủ trương quan trọng này cho cán bộ lãnh đạo và quản lý các cấp của thành phố, nhất là cán bộ cơ sở ở vùng nông thôn để họ ủng hộ và tạo điều kiện cho tổ chức, cá nhân, doanh nghiệp đầu tư xây dựng các điểm đến du lịch nông thôn. Về phía người dân, cần tích cực tuyên truyền, vận động để nhân dân hiểu, tự giác tham gia vào chương trình và các hoạt động phát triển du lịch nông thôn. Để chủ trương phát triển du lịch nông thôn ở Hà Nội thực sự đi vào cuộc sống, ngoài việc tuyên truyền trên phương tiện thông tin đại chúng, cần tổ chức các buổi phổ biến trực tiếp, hội thảo chuyên đề về du lịch nông thôn, qua đó giải đáp những thắc mắc, vướng mắc mà các tổ chức, cá nhân, doanh nghiệp yên tâm đầu tư nguồn phát triển du lịch nông thôn.

Thứ bảy, xây dựng môi trường du lịch nông thôn theo hướng an toàn, thân thiện, hệ thống nhà vệ sinh đạt chuẩn phục vụ khách du lịch tại các khu di tích, điểm tham quan du lịch; đảm bảo công tác vệ sinh môi trường, an ninh an toàn cho khách, bảo vệ quyền và lợi ích hợp pháp của khách, thực hiện niêm yết giá và bán đúng giá niêm yết, tránh tình trạng chèo kéo, đeo bám du khách, cạnh tranh không lành mạnh... làm ảnh hưởng đến uy tín và chất lượng của ngành du lịch Thành phố, nhằm phát triển du lịch nông thôn của thành phố theo hướng có trách nhiệm, bền vững.

Thứ tám, tiếp tục thu hút doanh nghiệp đầu tư vào nông nghiệp và phát triển hạ tầng nông thôn tạo điều kiện để người dân, các trang trại, hợp tác xã, các địa phương khai thác lợi thế phát triển du lịch; góp phần thực hiện thành công Chương trình Mục tiêu quốc gia xây dựng nông thôn mới.

3. Kết luận

Du lịch nông thôn ngày càng có những đóng góp tích cực vào định hướng phát triển du lịch bền vững ở Việt Nam nói chung và thành phố Hà Nội nói riêng. Với điều kiện đa dạng về hệ sinh thái - tự nhiên, văn hóa và đặc biệt có vị trí thuận lợi kết nối với các tỉnh, thành phố trong cả nước, Hà Nội có tiềm năng và lợi thế để phát triển du lịch nông thôn. Tuy nhiên, du lịch nông thôn tại Hà Nội còn nhiều hạn chế về cơ sở hạ tầng, chất lượng sản phẩm, sự liên kết giữa các bên liên quan. Vì vậy, để du lịch nông thôn trên địa bàn thành phố Hà Nội được phát triển bền vững thì cần thực hiện tổng hợp các giải pháp về đổi mới và đa dạng hoá sản phẩm du lịch; thực hiện chuyển đổi số trong quản lý vận hành điểm đến du lịch nông thôn; xây dựng các chuỗi liên kết du

lịch; hoàn thiện cơ chế chính sách về hỗ trợ, thu hút đầu tư; tuyên truyền nâng cao nhận thức, phát triển nguồn nhân lực; đảm bảo môi trường du lịch... Việc thực hiện tổng hợp các giải pháp phát triển du lịch nông thôn của thành phố cần cần sự chung tay của các doanh nghiệp, sự phối hợp đồng bộ giữa các cấp, các ngành và những quyết sách mạnh mẽ từ các cấp lãnh đạo trong quá trình phát triển nông nghiệp, nông thôn, tạo cho du lịch nông nghiệp đổi mới phát triển có không gian hoạt động và bền vững.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1] Oppermann M., (1997). *Farm Tourism in New Zealand*. In *Tourism and Recreation in Rural Areas*; Butler, R., Hall, C.M., Jenkins, J., Eds.; Wiley: Chichester, UK; pp. 224–234.
- [2] Togaymurodov E., Roman M., Prus P., (2023). Opportunities and Directions of Development of Agritourism: Evidence from Samarkand Region. *Sustainability*, 15, 981. <https://doi.org/10.3390/su1502098>.
- [3] General Statistics Office (GSO)., (2022). *Statistical Yearbook 2021*. Statistical Publishing House.
- [4] Liao Z., & Liu Y., (2021). What drives environmental innovation? A meta-analysis. *Business Strategy and the Environment*, 30(4), 1852-1864.
- [5] Yu C., Park J., & Hwang YS., (2019). How do anticipate and self-regulations and information sourcing openness drive firms to implement eco-innovation? Evidence from Korean manufacturing firms. *International journal of environmental research and public health*, 16 (15), 2678.
- [6] Zhang F., & Zhu L., (2019). Enhancing corporate sustainable development: Stakeholder pressures, organizational learning, and green innovation. *Business Strategy and the Environment*, 28(6), 1012-1026.
- [7] Darău A P., & Corneliu M., Brad M L., Avram E., (2010). The concept of rural tourism and agritourism*, *Studia Universitatis “Vasile Goldis” Arad, Seria Stiinte Ingineresti Si Agro-Turism*, 5, No 1, p.39-46.
- [8] Hu, A.G.; Wang, W., (2017). Rural Tourism: Crossing the Road from Agriculture to Service Industry. *Theory Explore*, 4, 21–27.
- [9] Santeramo F G., Barbieri C., (2015). On the demand for agritourism: A cursory review of methodologies and practice. *Tourism Planning Development*, 14, 139–148.
- [10] Lane B., Kastenholtz E., (2015). Rural tourism: The evolution of practice and research approaches toward a new generation concept? *Journal of Sustainable Tourism*, 23, 1133-1156.
- [11] Organisation for economic co-operation and development. (1994). “Tourism strategies and development”. OECD Publishing.
- [12] Frochot I., (2005). A benefit segmentation of tourists in rural areas: a Scottish perspective, *Tourism Management*, No 26(3), p.335-346.
- [13] Bhattacharjee B J., (2015). A study on the scope for development of rural tourism in villages of small towns with special reference to Hailakandi district of Assam, *Indian Journal of Applied Research, Commerce*, Vol 5, No 2, p.836-838
- [14] Hall D., Mitchell M., & Roberts L., (2003). *Tourism and the Countryside: Dynamic Relationships*. In D. Hall, L. Roberts, & M. Mitchell (Eds.), *New Directions in rural tourism* (pp. 3-18). London, UK: Ashgate Publishing.

- [15] Kastenholtz E., Marques CP., Carneiro MJ., (2020). Place attachment through sensory-rich, emotion-generating place experiences in rural tourism. *Journal of Destination Marketing & Management*, 17, 100455.
- [16] Lane B. and Kastenholtz E., (2018) *Rural Tourism*. 1st edn. Taylor and Francis.
- [17] Ando K. & HV Siêu, (2013). *Cẩm nang thực tiễn phát triển du lịch nông thôn Việt Nam*, Viện Nghiên cứu Phát triển Du lịch. Tổng cục Du lịch Việt Nam - Cơ quan Hợp tác Quốc tế Nhật Bản (JICA).
- [18] Humaira I, (2010). *Rural tourism - an overview*. Government of Alberta. Online at: <https://www1.agric.gov.ab.ca/>
- [19] Alpheaus L. & Marius P., (2019). Strategic Management of Tourism Stakeholders: Bakgatla-ba-Kgafela, South Africa, *African Journal of Hospitality, Tourism and Leisure*, Volume 8 (2) - ISSN: 2223-814X.
- [20] Wilson, S., Fesenmaier, D. R., Fesenmaier, J., & Van Es, J. C., (2001). Factors for success in rural tourism development. *Journal of Travel Research*, 40(2), 132-138.
- [21] Jennings GR, (2005). Interviewing: Jennings, Gayle Interviewing: A focus on qualitative techniques. In *Tourism Research Methods: Integrating Theory with Practice*; CABI: Wallingford, UK.
- [22] Legard R, Keegan J, and Kit W., (2003). In-depth interviews. *Qualitative Research Practice: A Guide for Social Science Students and Researchers* 6: 138–69.
- [23] L Thông (chủ biên), (2006), *Địa lí các tỉnh, thành phố Việt Nam*, tập 2. NXB Giáo dục Việt Nam, Hà Nội.
- [24] Sở Du lịch Thành phố Hà Nội, (2023), *Báo cáo Kết quả công tác quản lí và phát triển sự nghiệp du lịch năm 2023 và phương hướng nhiệm vụ trọng tâm năm 2024*.
- [25] Sở Du lịch Thành phố Hà Nội, (2023), *Đánh giá thực trạng phát triển du lịch nông nghiệp, nông thôn trên địa bàn thành phố Hà Nội*, Kì yếu Hội thảo.
- [26] UNWTO, (2020), “UNWTO statement on the novel coronavirus outbreak”, available at: <https://unwto.org/unwto-statement-on-the-novel-coronavirus-outbreak> (accessed 1/10/2023).